

معرفی اجالی

طرح مطالعاتی "از توحید تا تمدن"

سیر مطالعاتی آثار و اندیشه‌های رهبر معظم انقلاب مدظله العالی

ویراست دوم - ۵ دی ماه ۱۴۰۲

دبیرخانه امور معرفتی

مقدمه

مقوله معرفت و رشد معرفتی در تهذیب و تربیت دارای سهم و جایگاه برجسته‌ای است. از این روی معاونت تهذیب در کنار ساماندهی امور تهذیبی و تربیتی، نگاهی به مسائل و امور معرفتی طلاب نیز دارد. رسیدگی به مسائلی، چون دوره‌های آموزشی «طرح ولایت»، «اسلام ناب» و ... و طرح‌های مطالعاتی «شهید مطهری»، «آثار آیت‌الله مصباح» و ... بخشی از این امور است. ارتقای معرفتی طلاب ضرورتی اجتناب‌ناپذیر و عنصری اساسی در نقش‌آفرینی اجتماعی طلاب و ایفای رسالت اجتماعی ایشان است؛ پس باید اهتمام ویژه‌ای نسبت به آن داشت تا همواره متناسب با نیازهای زمانه و عصر ارتقاء یابد.

یکی از ابزارهای مهم برای رشد معرفتی طلاب، بهره‌مندی از قالب و روش «سیر مطالعاتی» است. انس با کتاب و راه‌یافتن به افق اندیشه یک اندیشمند از مسیر مطالعه مستقیم آثار وی، دستیابی به سرمایه معرفتی را تسهیل می‌کند. مدیر محترم و معاون محترم تهذیب و تربیت حوزه‌های علمیه با تشخیص صحیح این ضرورت، آشنا کردن طلاب با اندیشه‌های مقام معظم رهبری به صورتی نظام‌مند و در مقیاسی عمومی را مطالبه دارند.

طراحی سیر مطالعاتی، مسیری است برای آشنا نمودن طلاب با اندیشه‌های رهبر معظم انقلاب. از این روی، پروژه‌ای با همین عنوان در معاونت تهذیب شکل گرفت. حوزه علمیه در زمینه طراحی سیرهای مطالعاتی طی سه دهه اخیر تجربیاتی را پشت سر گذاشته است. کوشیده‌ایم با نگاهی به تجارب و زحمات گذشته و با نگاهی به نیازها و مختصات آینده، سیری طراحی کنیم که بهره‌مند از مزایا و پیراسته از کاستی‌های تجارب پیش‌روی باشد.

یک. اهداف

الف. آشنایی با دالّ مرکزی اندیشه رهبری

برای آشنایی با دالّ مرکزی یک اندیشه، باید از مبانی و پایه‌های اصلی پدیدآمدن آن اندیشه، آغاز کرد. بنیان‌هایی که سرچشمه رشد، گسترش و بال و پر یافتن اندیشه هستند. پس برای دستیابی به این هدف، باید با عناصر اصلی و سازه‌های بنیادین پیدایی این اندیشه آشنا شد. این آشنایی یعنی نزدیک‌شدن به مبانی فکری‌ای که نظام اندیشه متفکر مورد نظر، بر پایه آن مبانی ساخته شده است. اگر کسی نقطه کانونی و بنیادین اندیشه یک متفکر را نشناسد، نمی‌تواند به دستگاه فکری وی پی‌ببرد و تنها با گزاره‌های متنافری روبرو خواهد بود؛ گزاره‌هایی که در نگاه بدوی هیچ انسجامی ندارند و نظام معنایی بین آن‌ها کشف نمی‌شود. بر این اساس هدف از سیر مطالعاتی اندیشه و آثار رهبر معظم انقلاب، عبارت خواهد بود از آشنایی طلبه و دستیابی او به نظام‌واره و منطق اندیشه اسلامی رهبری در مبانی، کلیات، مصادیق و تطبیقات.

ب. شناخت جامع انقلاب اسلامی با قرائت مکتب امام (ره)

انقلاب اسلامی به عنوان عنصری اساسی در هویت‌سازی، جهت‌بخشی و مأموریت‌آفرینی برای انسان مسلمان معاصر، باید به نحوی جامع شناخته شود. هرگونه فهم غلط از چیستی و هستی انقلاب اسلامی، منجر به نسبت‌گیری متفاوتی در عرصه علمی، عملی و اجتماعی خواهد بود. این شناخت را باید از بنیانگذاران و رهبران اصلی انقلاب طلب کرد. اندیشه رهبری در امتداد مکتب امام خمینی (ره) محوری‌ترین اندیشه تبیین‌کننده انقلاب اسلامی است که طلبه باید با تکیه به آن، ماهیت و مسیر انقلاب را بشناسد. در اینجا باید به این امر اشاره کرد که علی‌رغم برداشت‌های مختلفی که از انقلاب اسلامی و هویت آن وجود دارد، انقلاب اسلامی یک

گفتمان و اندیشه تمدن‌ساز، پیشرفت‌گرا و تحول‌آفرین است. همین ویژگی‌ها موجب می‌شود اهتمام به آشنایی با ماهیت این انقلاب اهمیتی دوچندان یابد.

ج. شناخت مأموریت طلبه عصر انقلاب

پس از آشنایی با دالّ مرکزی و مبانی این اندیشه و نیز شناخت چارچوب مفهومی صحیح و جامع از انقلاب اسلامی، حال به ساحت‌هایی از اندیشه رهبری می‌پردازیم که در تعیین و طراحی مأموریت طلبه، اثرگذار است. یعنی سیر مطالعاتی، تنها نمی‌خواهد مفهومی بر مفاهیم انباشته‌شده در ذهن مخاطب بیفزاید؛ بلکه این مبانی را تا کنش اجتماعی امتداد می‌بخشد و از آن، تولید مأموریت می‌کند.

دو. عناوین و سرفصل‌های کلی طرح

یکم. زمانه و زمینه شکوفایی

پیش از گام‌نهادن به دریای اندیشه و مبانی فکری یک اندیشمند، باید به شخصیت وی راه یافت. یکی از عناصر شخصیت‌شناسی صاحب اندیشه، بسترهای پدید آمدن نگرش خاص وی و عناصر اصلی اندیشه او است. اینکه وی در طول تاریخ حیات خود چه مقاطعی را طی کرده است، چه فرازونشیب‌هایی را پشت سر گذاشته است، چه آرمان‌هایی را در سر پرورانده است، و اموری از این دست، همه موجب می‌شود تا مخاطب، پیش از ورود به ژرفای اندیشه، ابتدا به هم‌زبانی با صاحب اندیشه برسد. این هم‌زبانی، مسیر را به لحاظ روحی برای ادامه سیر، سهل‌تر می‌کند. پس مطالعه زمینه و زمانه، مقدم بر سایر بخش‌ها خواهد بود. از سوی دیگر چون همه آثار این بخش، جنبه تاریخی و داستانی دارند، کشش و جذابیت بیشتری در آغاز کار خواهند داشت و نوعی رغبت برای مخاطب ایجاد می‌کنند.

دوم. مبانی کلامی و قرآنی

گام دوم، ورود به عرصه مبانی است. در این مرحله باید مبانی اصلی که همان مبانی قرآنی و کلامی اندیشه رهبری انقلاب است، مورد بررسی قرار گیرد، تا بتوان به دالّ مرکزی اندیشه ایشان راه یافت و سایر دیدگاه‌ها را از این پایگاه مورد تحلیل قرار داد. رهبر معظم انقلاب یک متکلم برجسته و یک مفسر ژرف‌اندیش است. از این روی، نظام اندیشه وی متأثر و نشأت گرفته از مبانی کلامی و قرآنی او است. آشنایی با این مبانی است که می‌تواند ما را به نقاط کانونی اندیشه، رهنمون سازد. کتاب ارزشمند «طرح کلی اندیشه اسلامی» بهترین منبع برای برای راهیابی به مبانی فکری رهبر معظم انقلاب است. در این مرحله، از کتاب «ولایت و حکومت» برای تکمیل مباحث مطروحه در طرح کلی اندیشه اسلامی استفاده می‌کنیم.

سوم. رویکردهای کلان به تاریخ و طرح رهبران تشیع

رویکردهای کلان تاریخی یکی از سازه‌های اصلی اندیشه مقام معظم رهبری و از مهمترین معبرهای رسیدن به عمق منظومه فکری ایشان است. تعبیر سازه‌های اصلی اندیشه، در نگاه بدوی، چیزی نزدیک به مبانی می‌نماید، اما در واقع، سازه‌های اصلی را مرحله بعد از مبانی می‌دانیم. اندیشه رهبری در حوزه تحلیل کلان تاریخ که در کتاب‌هایی چون «انسان دوپست و پنجاه ساله» نمود پیدا می‌کند را نمی‌توان مبانی به‌شمار آورد؛ چراکه لایه مبانی، قبل‌تر و مفهومی‌تر از این است؛ اما یکی از سازه‌های اصلی اندیشه ایشان است؛

چراکه با این نگرش تاریخی است که کلان روایت‌هایی تولید می‌کنند و گام‌های بعدی حرکت جامعه اسلامی را معین می‌نمایند. این تفکیک در تعبیر، فقط برای نشان دادن تفاوت جنس دو نوع محتوا و سطوح مختلف آن است. کتاب «انسان دویست و پنجاه ساله»، طرح کلی حرکت ائمه علیهم السلام را نشان می‌دهد؛ اما برخی مقاطع خاصی، حیات تاریخی ائمه علیهم السلام را به صورت گذرا بیان می‌کند، از این رو، مطالعه کتاب «همرزمان حسین» و «دو امام مجاهد» این کاستی و اختصار را جبران می‌کند.

چهارم. ساحت‌های اصلی اندیشه

حال که مخاطب، با شخصیت صاحب اندیشه، مبانی و سازه‌های اصلی اندیشه‌اش آشنا شد، می‌تواند گام در مسیر شناخت موضوعات و ساحت‌های اصلی اندیشه وی بگذارد. ساحت‌های اصلی اندیشه یعنی تطبیق مبانی و رویکردهای کلان بر مسائل و موضوعات. ساحت‌های اصلی اندیشه یعنی دست گذاشتن بر روی مهمترین موضوعاتی که اطلاع از آن، هم هویت‌ساز است، هم مأموریت‌آفرین و هم نگرش‌ساز. از یک سو بدون آشنایی با مبانی نمی‌توانستیم سراغ این ساحت‌ها برویم، و از سوی دیگر، نمی‌توان به همه موضوعاتی که این اندیشمند مطرح کرده است، بدون گزینش، نظر انداخت. از این روی، به مسئله «ساحت‌های اصلی اندیشه» اشاره می‌کنیم.

در این بخش به سه ساحت اصلی اشاره می‌شود:

- ✓ انقلاب اسلامی
- ✓ فرهنگ و سیاست
- ✓ حوزه و روحانیت

انقلاب اسلامی مهمترین و شاید کلان‌ترین مسئله رهبر معظم انقلاب است که همه موضوعات دیگر از این دریچه نگریده و تحلیل می‌شوند و در نسبت با آن، جایابی و معنادار می‌گردند. رهبر انقلاب را باید از یک منظر «فیلسوف انقلاب» دانست؛ چرا که ایشان بیشترین و عمیق‌ترین تأملات و طراحی‌ها در زمینه این پدیده بزرگ سده اخیر را انجام داده‌اند. از سویی آشنایی با انقلاب اسلامی برای طلبه عصر انقلاب، یعنی هویت‌یابی و آشنایی با موقعیت تاریخی.

انقلاب در اندیشه ایشان را از چند زاویه دنبال می‌کنیم:

- تاریخ و پیشینه انقلاب اسلامی
- مبانی و مکتب انقلاب اسلامی
- تطور، اندیشه راهبردی و آینده انقلاب اسلامی
- دستاوردهای انقلاب اسلامی

سپس از «فرهنگ و سیاست» سخن به میان می‌آوریم. این سیر از آنجایی که حلقه اول و دور نخست آشنایی با اندیشه رهبری است، نمی‌تواند همه موضوعات را به صورت گسترده پوشش دهد؛ بلکه رسالت این سیر، اکنون، ایجاد زمینه آشنایی با نقاط کانونی اندیشه رهبری انقلاب است. فرهنگ و سیاست، از آن جایی که نسبتی وثیق با رسالت طلبه دارند و طلبه بدون آشنایی با خطوط کلی اندیشه

رهبری در این دو عرصه نمی‌تواند کنش‌گریِ موفقی در جامعه داشته باشد، از بین موضوعات متعدد، انتخاب شدند. البته ذیل همین دو عنوان نیز می‌توان موضوعات متعدد و کتاب‌های پرشماری را معرفی کرد که به دلیل تأکید بر رعایت اختصار، از این امر صرف نظر می‌کنیم و توسعه محتوایی را به دور بعدی و مقاطع پیشرفته سیر مطالعاتی موکول می‌نماییم.

در گام آخر، سخن از «حوزه و رسالت صنفی» به میان می‌آید. از آن جایی که مخاطب اصلی این اثر، طلاب حوزه‌های علمیه هستند، باید ماهیت، اهداف و مأموریت نهاد حوزه و شخص طلبه را از منظر رهبری بشناسند. در این بخش، نگاه کلان رهبری بر مأموریت و ماهیت حوزه و روحانیت تطبیق می‌شود، تا طلبه در آخر بدانند بر اساس این منظومه فکری، چه نقشی در انقلاب اسلامی و از پایگاه حوزوی دارد.

سه. مراحل و جداول طرح مطالعاتی

مرحله اول: زمینه و زمانه، مبانی قرآنی-کلامی، و رویکردهای کلان تاریخی

کتاب	تعداد صفحات
خون دلی که لعل شد	۴۲۴
از نیمه خرداد	۲۹۶
طرح کلی اندیشه اسلامی	۵۳۶
ولایت و حکومت	۳۹۰
انسان دویست و پنجاه ساله	۴۴۸
منافقین، دشمنان حکومت اسلامی	۶۹
همرزمان حسین	۳۹۸
خون آورد	۶۴
پیشوای صادق	۹۹
جمع کل	۲۷۲۴ صفحه

مرحله دوم: پیشینه، مبانی و مکتب انقلاب

تعداد صفحات	کتاب
۶۴	فشرده‌ای از تاریخ انقلاب اسلامی
۲۷۲	مجسمه
۲۶۴	نبوت‌ها در نهج البلاغه
۱۴۰	فشرده‌ای از تاریخ انقلاب اسلامی
۴۸	عصر انقلاب اسلامی
۵۹	نگاهی کلان به انقلاب اسلامی
۴۰۰	عهد مشترک
۶۹۶	مکتب امام به روایت رهبری
۲۵۰	آزادی یعنی آزادی
۸۰	عدالت
۲۲۴۶ صفحه	جمع کل

مرحله سوم: تطور، آینده و دستاوردهای انقلاب

تعداد صفحات	کتاب
۱۴۵	راه مستقیم انقلاب
۵۰	بیانیه گام دوم و شرح بیانیه
۳۷۶	الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت
۳۱۲	دوران جدید عالم
۴۴۴	روشنای آینده
۶۰۰	ارمغان
۲۲۷۶ صفحه	جمع کل

مرحله چهارم: سیاست، فرهنگ، حوزه و روحانیت

تعداد صفحات	کتاب
۳۰۴	دغدغه‌های فرهنگی
۶۴	قرارگاه فرهنگی
۴۸۰	صراط (سیاست‌فهمی و سیاست‌سازی)
۸۰	روش تحلیل سیاسی
۷۵۲	حوزه و روحانیت در نگاه رهبری
۱۹۲	سیمای آرمانی طلبه
۹۶	حوزه باید انقلابی بماند
۲۵۱۲ صفحه	جمع کل

والسلام